

Umrean'dan Topzawa'ya

Arif Qurbanî

êx Husênê êx Kake Hemeyê Hezarkanî'ye

Anfal Harekâtı'nın en sıcak döneminde **Kürdistanlı** di er on binlerce kadın, çocuk, ya lı ve genç gibi, o da on iki ki iden olu an ailesiyle birlikte köyünden esir olarak alıkonuldu.

Germîyanlı bu de erli din ve dünya adamı, bu insanlık dostu ahsiyet, böylesine alıkonulduktan sonra, daha önce iyilikte bulundu u çevredeki birçok tanıdık ve dostu çe itli yollardan zzet el-Durri'ye ula ıp êx Husênê êx Kake Hemeyê Hezarkanî'nin serbest bırakılması ricasında bulunur. zzet el-Durri de, ola ki hayatı boyunca ilk kez cesaret edip Saddam Hüseyin'den bir talepte bulunarak êx Husên (eyh Hüseyin)'in serbest bırakılması gibi bir istekte bulunur. zzet el-Durri'nin bu teklifi üzerine Saddam Hüseyin Anfal Harekâtı'nı yürüten 1. Ordu Komutanlı ı'na êx Husên'in serbest bırakılması emrini iletir. Saddam Hüseyin'den gelen telgraf 1. Ordu Komutanlı ı'na ula tı ında Kelar, Kifrî, Necul ve Germîyan'ın bir kısım köylerinden toplanan Anfal kurbanları, toplama kampı olarak düzenlenen Qoretû'ya nakledilmi lerdî. te Saddam Hüseyin'den gelen bu emir üzerine Ordu komutanı bizzat Qoretû'ya gider. Binlerce Anfal kurbanları arasından êx Husên'i çıkartır. Yapılan görü mede ordu komutanı êx Husên'e "Ba kumandan'ın emriyle serbest bırakıldın. E ini, çoluk çocu unu bırak ve çek git. Geridekileri dü ünme, kendin için sevin..." der. Bunun üzerine êx Husên "Bu kadar insanın akıbeti ne olacak? Bunlar hacizlik mal mı?!" diye cevap verir. Ve "Ben bu ekilde serbest olmayı istemiyorum!" diye ekler. Ordu komutanı "Seyid el-Reis (Reislerin reisi) emretmi , seni serbest bırakaca ız" der. Bu kez êx Husên "Saddam size emredebilir. Ama ben kendime Germîyan halkından ayrılmamayı emrediyorum!..." der. Böylece êx Husên serbest kalmayı reddeder. Di er Anfal kurbanları gibi o da on iki ki ilik ailesiyle Anfal'e u radı.

* * *

Um-Rean: Ebdul Hesen Muhan Murad'ın do du u yer olan bu köy **Irak**'ın **Kut** ili **Hey** ilçesine ba lı ve ilçeye 10 km uzaklıktadır.

Topzawa: Kerkük'ün 11 km batısında **Güney Kürdistan**'ın büyük bir köyüdür. Anfal Harekâtı döneminde toplama kampı olarak kullanıldı. Anfal kurbanları orada grup grup ayrı tırılarak bilinmezliklere yollandılar!... Ve yine **Anfal**'e u rayan gençlerimizin bir kısmı ilk olarak orada kur una dizilerek açılan çukurlara gömüldükleri yerdir. Ve i te, **Ebdul Hesen Muhan Murad**'ın tanıklı ıyla açılan ilk toplu mezar çukurunun da bulundu u yerdir.

* * *

Ba larken

Daha önceki ara tırmalarımız sonucunda Anfal Harekâtı kurbanlarının genel akıbeti hakkında az çok belli bilgilere ula mı tık; Anfal'e u ramı bölgelerimizin, kentlerimizin durumu biraz aydınlandı. Her bir cildi Anfal'ın bir yüzünü aydınlatacak olan dört ciltlik bir çalı ma tasarlamı tım. Organize bir ekilde Anfal'e u rayanların ve yakınlarının a zından derledi im bilgilerle üç ciltten olu an çalı mamı tamamladım. Dördüncüsü Saddam'ın dü ü ünün sonrasına kaldı. Bu son çalı mayı da Anfal Harekâtı'nın perde arkasında olup bitenlere ayırmalıydım. Bundan dolayı bizzat Anfal Harekâtı'nda görev almı olanların, yani cellâtların a zından, ya da bu harekât hakkında bilgisi veya parma ı olanların a zından bazı bilgileri derlemek için çabalıyordum... Böylece önüme koydu um böylesi bir çalı ma programının bir parçası olarak birçok arkada , dost ve tanıdı mdan, e er bu konuda herhangi bir bilgiye ula ırlarsa beni haberdar etmeleri ricasında bulunmu tum. Bundan dolayı, Irak'ı özgürle tirme operasyonun, yani rejimi, tacı ve tahtıyla birlikte Saddam'ın devrilmesinden sonra sözünü etti im tasarımı ya ama geçirmek için daha çok çabalamaya ba lamı tım.

Ula tıkları veya duydukları en küçük bir haberi bile bana ula tırmayı esirgemeyen bütün de erli dost ve arkada lara te ekkürlerimi sunuyorum. te u anda okudu unuz elinizdeki bu metin, böylesi bir çalı manın ürünüdür. Gerçi hâlâ da bilmiyorum ve tam olarak sormadım, acaba bu ahıs gerçekten nasıl veya kimlerin yardımıyla Yerel Hükümet Ba bakanı Dr. Berhem Salih'e ula abilmi . Anfal döneminde Özel Kuvvetler (Emnîy Xas)'de çalı mı , bizzat Ali Hasan Mecid'in komutası altında toplu mezar için çukurlar kazmı ve imdi de uluslararası bir mahkemede bu konu hakkında tanıklık yapmak isteyen Ebdul Hesen Muhan Murad adındaki bir ahısın varlı ını ondan ö rendim. Gerçi Anfal Harekâtı öyle gizlenecek saklanacak bir olay de il ama bizzat Özel Kuvvetlerde görev yapmı birisinin Anfal olayı hakkında ahitlik yapması biz Kürtler için çok önemlidir.

Baas rejiminin yıkılı ının hemen ikinci haftasıydı. De erli dostum gazeteci Stran Ebdula bana telefonla ula arak "Bir yere ayrılma, seni de alıp çok önemli bir i için birlikte Kerkük'e gidece iz" dedi. Çemçemal'de onu beklerken ertesi gün baktım Stran Ebdula ve Bakanlıktan bir yetkili olan Ebdul Basit çıkageldiler. Birlikte onların otomobiliyle hemen Kerkük'e do ru yola koyulduk. Yolda Stran Ebdula Dr. Berhem Salih tarafından konunun ara tırılması ve gerekli bilgilerin sa lıklı bir ekilde elde edilmesi, elde edilen bilgilerin do ru bir eklide kayıt altına alınması için bir komitenin olu turuldu unu, bana ilettiler. Ayrıca, e er ileride uluslararası bir mahkeme kurulursa, mahkemeye sunulacak delillerin sa lam bir ekilde elde edilmesi ve özellikle Arap Âlemi kar ısında olayın net bir ekilde açı a çıkması için Dr. Berhem Salih'in tembihlerini de iletmeyi ihmal etmedi: " u a amada çalı malar gizli bir ekilde yapılmalı. Çünkü Anfal kurbanlarının yakınları e er zamanından önce böyle bir eyi duyarlarsa korkarım ki bilmeden delilleri karartırlar ve böylece ehitlerin hatıralarına kendi elimizle haksızlık yapmı oluruz!..."

Üçümüz, yani Bakanlık yetkilisi Ebdul Basit, Ba bakanlık Basın Danı manlı ından Stran Ebdula ve ben Arif Qurbanî, bu i ten sorumlu komite olarak çalı malara koyulduk.

İlk kez Kerkük Methef Müzesi'nin bir odasında Ebdul Hesen Muhan Murad adlı ahısla kar ıla tık. Ba ına sarılı kırmızı kareli çefisi, acı esmer simasıyla tipik bir Arap'tı.

On iki metrekarelik (3x4m²) küçük bir odada kendisiyle röportaja ba ladık. Biz üç ki ilik komitenin dı ında bir de Süleymaniye Emniyeti'nden Westa Husên yanımızdaydı. Ben orada bu ahsın gerçekten Anfalcı oldu u ve bir yolunu bulup Yerel Hükümet'le ili kiye geçti i kanaatine vardım. Yakla ık üç-dört saat kadar odada sohbet ettik. Daha

sonra da kalkıp 15 yıl önce A ustos ayının bir gecesinde bu adamın ekzkavator ile kazdı ı ve üzerini örttü ü çukura gömülmü olan karde lerimizin yattı ı toplu mezarın bulundu u yere gittik.

Yeri gösterdikten sonra, bir sonraki gün, bu kez, kullandı ı ekzkavatorle birlikte tekrar aynı yere gelmek üzere geri döndük. Böylece kendisi ekzkavatorüyle tekrar çukuru açarken görüntülerini de alabilecektim. Bütün bunlar çok ilginçti, çünkü tam o zamanlarda ben de bu tür bilgilere ula ca ımı ve bunları yazaca ımı dü ünüyordum. Ama asıl ilginç olanı ise, bu ahsın çok rahat bir ekilde ekzkavatorün üzerine çıkıp çukuru açmaya ba lamasıydı!

Odada konu urken onun Anfalcı oldu una inanmı tım ama yüzü tutup kendi eliyle gömdü ü kadın ve çocuk cenazelerinin bulundu u bunca toplu mezarı böylesine rahat bir ekilde gösterebilece ini hiç sanmamı tım. Fakat sandı ım gibi çıkmadı!...

Gördüklerimden ba ımı ta lara çaldım; kendim için, ulusum için!...

Be gün üç ekzkavatorle toplu mezarları açtık. Ama tüm çalı malarım IZI kamerayla

kayıt altına alırken, aldığımız karar gereği o günlerde çalımlarımızı gizli tutmaya çalıştık. Benim dışımda bu şeref daha sonra çalımlara katılan kameraman kardeşlerimiz Hana Qasim, Teha Letif ve Heme Elî'ye de kısmet oldu. İkinci kez de bizim dışımızda bazı televizyoncu ve haberciler görüntü almak için geldiler. Bunlardan bir kısmı yabancıydı, biri de bir Kürt Televizyon kanalından gelmişti. Çalımlarımız sırasında gizli tutmak kaydıyla onlara da görüntü almaları için izin verdik. Bu vesileyle verdikleri söze sadık kaldıkları için; aldıkları görüntüleri ve elde ettikleri izlenimlerini zamanından önce yayınlamadıkları ve basın ahlakı ilkelerine riayet ettikleri için, kendilerine teşekkür ediyorum. Çünkü böylesi bir uygulamaya tabi tutulmuş ulusumuzun daha fazla mağdur edilmemesi için elde ettikleri görüntü ve izlenimleri zamanından önce yayınlamamalarını kendilerinden rica etmiştik.

Dayanılacak gibi değil!...

Ama işte üç oturumda elde ettiğim bu görüşmeyi çaresizlik içinde şimdi yayımlıyorum.

* * *

* En başta adınızı alsak?

— Adım Ebdul Hesên Muhan Murad.

* Kaç yılında doğdunuz?

— 1961 yılında.

* Nerede?

— Kut vilayetinde.

* Kut vilayetinden kastın şehir merkezi mi?

— Hayır, Umrean köyünde. Kut ili Hey ilçesine bağlı bir köy. Orada dünyaya geldim.

* Köyünüz Hey ilçesinden ne kadar uzaklıkta?

— Yaklaşık 10 km.

* Baban ne iş yapıyordu?

— Babam çiftçiydi. Tarımla uğraşır, sürü beslerdi.

* Okuryazarlık?

— Ben mi?

* Yok, baban.

— Hayır.

* Onlar mı seni gönderdi yoksa sen kendin mi böyle bir i e girmek istedin, evinizin durumu nasıldı?

— Sıradan bir ya antımız vardı.

* Aileniz kaç ki iydi?

— Biz, ikisi erkek dördü kız toplam altı karde , babamla annem de, toplam sekiz ki iydik.

* Köyünüzde okul var mıydı?

— Evet.

* Okula gittin mi?

— Evet.

* Di er karde lerin?

— Hayır, onlar okumadı.

* Niye?

— Köyde mülkümüz arazimiz vardı, tarımla u ra ır, sürü besledik. Köylerde geçim kaynakları bunlar olunca do al olarak sürü gütmekten, ekip biçme ile u ra maktan çocukların okul okumasına fırsat kalmaz.

* Madem öyle, seni nasıl okuttular?

— Bilmiyorum. Babama sormalı. Ben çocuktum, bir baktım ki okuldayım ve okuyorum. Di er kız ve erkek karde lerim de okumak istediler sanırım ama babam okutmadı. Bu durumdan ben de il kendisi sorumludur. Benimkine gelince, ben okumayı seviyor muydum? Evet, galiba okumayı çok istiyordum.

* Köyünüzde sadece İkokul mu vardı, yoksa Ortaokul da var mıydı?

— Yok, ne Ortaokulu! Sadece İkokulun üç sınıfı okutuluyordu.

* Yani, sadece üç yıl mı okul okudun?

— Hayır. Köyüm Umrean'da ilk üç sınıfı tamamladıktan sonra ilçemiz Hey'e gittim. Orada İkö retimin geri kalan altı sınıfını okudum. Daha sonra Lise

e itiminin üç yılını da Hey'de tamamladım. Fakat gerisini getiremedim, okuyamadım. Çünkü köyden gelip dönüyordum. Masraf a ırdı. Okumak zordu. Liseyi bitirdi imde artık okumak için takatim kalmamı tı. Bundan dolayı geçimimi kendim sa lamak için bir i aramaya ba ladım.

*** Geçimini sa lamak için nasıl bir i buldun?**

— Ula tırma Dairesi'nde güvenlik görevlisi, yani polis oldum.

* Ne zaman?

— Bu dairenin kurulu tarihi 30. 03. 1978'dir. Ben de aynı gün ve tarihte bu dairede i e ba ladım.

* Nerde?

— Ula tırma Dairesi'nde dedim ya, duymadın mı?!

* Sorudan amacım dairenin nerde oldu udur. Yani, Hey'de mi, ba ka bir ehirdede mi?

— Kut vilayetinde.

* Geçimini sa lamak için ne kadar aylık alıyordun?

— Aylı ım 53 dinar idi.

* Böylece geçimini sa ladın, sonra?

— Dört ay Kut'ta kaldım. Ondan sonra Ula tırma Dairesi Genel Merkezi'nin bulundu u ba kent Ba dat'a tayinim çıktı.

*** Affedersin. Daha önce sormalyım. Hani 1961 do umluyum dedin ya, daha sonra da 1978'de koruma görevlisi olarak i e girdi ini söyledin. Yani i e girerken daha on sekizini bitirmi olmuyorsun. e girmek için ya mı mı büyüttün, seni nasıl polislik i ine aldılar?**

— Tahsilliydim. O zamanlar okumu lar için ya ın fazla önemi yoktu. Küçük veya büyük fark etmiyordu. e alıyordular.

* Ba dat'ta ne zaman kaldın?

— Kaç kez beni ba kent Ba dat'a gönderip tekrar geri aldılar. 1980 yılına kadar bu dairede çalı tım. 80'de daireyi iki kısma ayırdılar. Bir kısmı yabancılar için " kamet-Muhaberat" olarak tanzim edildi. Bir kısmı da "Cevazat ubesi" olarak düzenlendi. Tayinim bu ubede kaldı. Daha sonra Erer Vilayeti Emniyet Müdürlü ü Cevazat ubesi'ne atandım.

* ste iniz üzere mi bu ubeye atandınız?

— Hayır, kimin adı nereye yazılmı sa oraya gitmek zorundaydı veya sizi hangi ehre gönderseler oraya gitmek mecburiyetindeydiniz.

* Ne zaman ve nasıl Emniyet Te kilatı'na katıldın?

— 1980 yılında. Tayinim Erer Emniyeti'ne çıktı ında.

* Erer Emniyeti'nde sana ne görev verdiler?

— oförlük.

* Otomobil mi sürüyordun? Özel otomobil mi, emniyet müdürü aracını mı, daire aracını mı, neyin oförlü ünü yapıyordun?

— Yok, büyük i makinelerinin operatörü oldum.

* Büyük i makinelerinden amacın ne?

— Ekzkavator, loder, greyder, kepçe, dozer...

* Emniyet Kurumunda sözünü etti in ekzkavatorler, loderler, greyderler, kepçeler ne i için kullanılıyordular ki sen de operatörleriydin?

— Her i için, özel i ler için kullanılıyordular.

* Özel i ler, ne gibi? Biraz bizi aydınlatırsan e er.

— Üst düzey sorumlularımızın ço u arazi sahibiydiler. Onların arazi i lerinde ihtiyaç duyuluyordu.

* Emniyet te kilatındaki yetkililerin kurumun araç ve malzemelerini kendi özel i leri için kullandıklarını anlayabiliyorum ama üst düzey sorumluların ekzkavator, loder, greyder, kepçe ve dozer gibi a ır i makinelerine ihtiyaç duyulacak ne tür özel i leri olabilir, bunu anlamakta zorlanıyorum. Devlet bu tür araçları ne i için tahsis etmi ti ki? Di er bir deyi le, acaba devlet bu araçları aslında önemli i ler için tahsis etmi ti de ama bazen yöneticiler özel i leri için bu araçlardan faydalanıyordular, öyle mi anlamalıyız?

— Dedi im gibi, bu araçlar ordaydılar. Her nereye tayinim çıkmı sa bu tür araçlar tüm emniyet te kilatlarında her zaman vardı. Artık ne i için tahsis edildiklerini, ne amaçla kullanıldıklarını bilemiyorum.

* Bu araçların ne i için ne amaçla kullanıldı ını kimseden sormadın mı hiç?

— Yok Allah'ıma! Hiç sormadım.

*** Yani bu araçların operatörü oldu un halde, böyle bir i te çalı tı m halde yine de bu araçları ne için kullanıyorsunuz diye hiç soru sormadın, öyle mi?**

— Dedim ya, yöneticilerin arazi i lerinde kullanıyordular!

*** çinde neler döndü ü belli olan Irak gibi bir devletin emniyet te kilatında uzun yıllar çalı tın. Nasıl bu tür araçların sadece yöneticilerin arazi i lerinde kullanıldı nı söylüyorsun? Ashında bu tür araçlardan mar veya Tarım Bakanlıkları faydalanmalıydı. Yani Emniyet te kilatı gibi bir kurumun bu tür araçlarla ne i i olabilir, sadece müdürün arazisinde kullanmak için mi?**

— Yok, sadece bunun için de ildi, yani özel... Araçlar Emniyet Te kilatı'na aitti. Öncelikle te kilatın i lerinde kullanılırdı. Bazen de yöneticilerin arazi i lerinde kullanılırdı...

* te ben de bunu soruyorum zaten. Yani Emniyet Te kilatı'nın ekzkavator, loder, greyder, kepçe ve dozer gibi araçlara ihtiyaç duyan ne tür i leri olurdu ki?

— Örne in, dairelerin bahçelerini düzeltmede, ya da yol yapımında falan kullanılıyordular. Bu tür i ler için.

*** Birazcık anlayabildi imi hissediyorum! Ba ka ne tür i ler için?**

— Her tür i te ekzkavator ve dozer gibi araçlara ihtiyaç duyuluyordu.

* Sonuçta ne tür i ler bunlar, yani? Bazı örnekler verirsen e er...

— Örne in, emniyet dairelerinin bahçelerinde bilinmemesi, gizli kalınması için özel yeraltı zindanlarını kazmada kullanılırdı. Yani, bu tür çukurların kazımı için dı arıdan araç getirselerdi gizlilikleri kalmayabilirdi...

*** Sen kendin hiç böylesi bir i i yaptın mı? Yani emniyet daireleri bahçelerinde hiç gizli zindan kullanımı için çukur kazdın mı?**

— Sadece bir tek ben operatör de ildim ki bütün bu i leri bana yaptırsınlar! Her bir müdürlükte bu i makinelerinden bir sürü vardı ve bir o kadar da operatörleri. Görünen o ki bana yaptırdıkları i leri di erlerine de yaptırmı lar.

* imdi nerelerde bu tür zindanların kazıldı nı ve yöneticilerinizin emriyle kimlerin bu tür zindanlarda kaldı nı rahatlıkla anlatabilirsin herhalde, ya da bu zindanlardan nerelerde var oldu unu söyleyebilir misin?

— Evet, ço u kez dairelerin bahçelerinde ya da ehirdi nda, askeri garnizonların içinde çukur kazdık. Bazen bu çukurlar zindan olarak kullanıldı, bazılarına da insanları gömüp üzerini kapattık.

* Bu tür i makineleriyle mi?

— Anlattı m eyler bu tür makinelerle yapıldı.

* Hepimiz Irak'ta ya adık. Baas rejiminin uyguladı ı acımasız vah eti gözlerimizle gördük. Özellikle bu acımasız rejim yıkıldıktan sonra, bilinmeyen bazı eyler de artık aç ı a çıkıyor. Ve binlerce

toplular mezarın var oldu unu da biliyoruz. Binlerce günahsız insan toprağa gömüldü ya da asıldıktan sonra cenazeleri ailelerine bir daha verilmedi. Rejim bütün bunları yaptı ve biz de az çok bu tür şeylerden haberdarız. Birçok mağdur, suçluların kendileri açıklamada bulunup olayların üzerindeki perdenin kalkmasını ümit ediyor.

Çin rahat olsun, şu anda yaptığın çok değerli ve insani bir şey. Eğer söylediklerin kayıt altına alınırsa hem vicdanının rahat etmesi hem de gelecekte halklarımız arasındaki ilişkilere yapılmış bir iyiliktir. Fakat anlatacakların da bulanıklıkla tırılmamalı veya tersyüz edilmemeli. Bildiğin veya bilinmesi gerekli olan her türlü bilgiyi açıklamalısın ki gerçekler ortaya çıksın. İmdiye kadar anlattıklarını zaten halk da biliyor, bundan korkun olmasın. Şunu söylüyorum, yani olayların bilmediğimiz detaylarını bize anlatman...

— Öyledir. Bu rejim zalimdi, birçok şey yaptı. Halktan çok insan öldürdü, idam etti, öldürdükten sonra da mezar yerine çukurlara gömdü. Benim yaptığım şey sadece çukur kazmak ve üzerlerine toprağı örtmektir. Sanki öldürülmüş bunca insanın üzerine toprak örtmek hoşuma mı gidiyordu! Onları öldüren ben de iddim, ben gömüyordum.

* Tabii ki emir altındaydın; verilen emirleri yerine getiriyordun. Ama şimdi yerine getirdiğin emirleri açıklarsan, bu, insanlık adına büyük bir iyilik olur. Ve görünen o ki birçok olay pek bilinmiyor, sadece aranızda kalmış.

— Doğrudur. Aynen öyledir. Bu hükümet halktan birçok insan öldürdü. Ölülerini de bir yerlerde kazdırdığı çukurlara gömdü ve bizim elimizle üzerlerine toprağı örttü. Sadece Allah bu yerlerin nereler olduğunu bilir. Öyle görünüyor ki akrabaları aileleri hâlâ yollarını gözlüyorlar!

* İmdi söylediklerimi tekrarlıyorum. Bilinmeyenleri açıklamakla iyilik yapıyorsun.

— Evet, evet!

* Kaç yıl Eren'de kaldın?

— İki yıl ve kaç ay.

*** Eren'de kaldığın süre içerisinde kaç kişi öldürüldü ve sözünü ettiğin çukurlara gömüldü?**

— Hiç!

* Nasıl yani! Bu, Emniyet Teşkilatı'nın Eren'de kimseyi öldürmediği anlamına geliyor, öyle değil mi?

— Karde , benim görevim halktan birilerini yakalamak, dövmek ve öldürmek de ildi. E er birileri hakkında rejim çıkarları aleyhine çalı ıyor diye herhangi bir bilgi veya tespit varsa hemen yakalanıp bu tür zindanlarda sorgulanır, i kenceden geçirilirdi. E er itiraflarda bulunmuş sa bir üst makama gönderilirdi. Orada ya zindan cezası verilir ya da asılırdı. Yok, e er itirafta bulunmamı sa bu kez Ba dat'ta bulunan Emniyet Genel Müdürlü ü'ne gönderilirdi.

* Yani sen orada idam ve öldürülmelere hiç rastlamadın, öyle mi?

— dam, orda infaz edilmiyordu. kence altında ölenler hariç tabi. Hayır, olmadı. Bu daha çok Genel Müdürlükte olurdu. Özellikle ran-Irak sava ı sonrasında. Ben Erer'deyken daha sava ın ba langıç yıllarıydı.

* Erer'den sonra seni nereye gönderdiler?

— Erer'deyken kaç kez görevli olarak beni Ba dat'taki Emniyet Genel Müdürlü ü Merkezi'ne gönderdiler.

* Nasıl bir görev?

— Operatörlük i leri.

* nanayım mı?

Karde , ben Allah korkusundan buraya geldim ve Allah'tan korktu um için bunları anlatıyorum; insanlık için anlatıyorum. Yalan attı ım falan yok. Yani, Emniyet'te operatör oldu umu söylerken yalan mı atıyorum?

* Affedersin. Erer'de kaldı ın süreye gelelim.

— Oradan beni Anbar ili Cevzat (?) Bürosu'na gönderdiler. Ve oradan da beni 1973 - 1974 yıllarında genel müdürü Ali Hasan Mecid olan Ba dat'taki Emniyet Genel Müdürlü ü Merkezi'ne gönderdiler. Sonra beni Kut Emniyet Müdürlü ü'ne gönderdiler. 17. 08. 1988 tarihine kadar orada kaldım.

* Ne zaman evlendin?

— Ba dat'taki Emniyet Genel Müdürlü ü Merkezi'ne tayinim çıktı ında evlendim. Orada kaç ay kaldıktan sonra artık Ba dat'ta kalıp ya amımı evli olarak da sürdürebilece imi anladım. Orada evlendim. Dü ünümü tam olarak 15. 03. 1983 tarihinde yaptım.

* E inle daha önceden tanı ıyor muydun, yoksa Ba dat'ta mı tanı tınız ve evlendiniz?

— E im amcamın kızıydı ama daha öncesinden ne görü mü tük ne de tanı ıyorduk.

*** E er amcan kızıysa nasıl oluyor da böylesine birbirinizi görmeyecek tanımayacak kadar uzakla mı sınız?**

— Bir zamanlar amcam Ba dat'ta evlenmi . O Ba dat'ta biz de Umrean'da. O zamanlar dünya bu günler gibi de ildi. Gidi geli ler o kadar kolay de ildi. Amcam babamla küskündü. Babam, bir zamanlar karde inin malına el koymu tu. Ondan dolayı amcam da göçmü Ba dat'a gitmi ti. Sonra amcam öldü ünde iki yetim çocuk ardında bırakıyor. Onlar da büyüyüp evleniyorlar. Bunları duydu umda bu amcakızlarımdan birisi evliydi ve altı çocu u vardı. Ama kocası onu bo amı tı. Böyle olunca da, onu ben nikâhıma aldım.

* Yani, sen kendisiyle evlenmeden önce e inin altı çocu u mu vardı?

— Evet, altı çocuk do urmu tu.

* İmdi kaç tane çocu unuz var?

— Altı çocuk.

* Yani, e iniz bir önceki kocasından altı çocuk yaptı, sonra altı tane de sizinle mi yaptı?

— Evet.

* Adlarını ve ya larını bize anlatabilir misin? Yani, kendi çocuklarının...

— Niye anlatamayayım ki? Dört erkek iki de kızım var. En büyükleri kız, adı da İvan, 1984 yılında do mu tu. Ardından ikizlerimiz oldu; biri erkek biri kız. Erke in adı Ahmet kızın adı da Suzan. 1985 yılında do dular. Sonra, Selam 1986'da, Mu'taz da 1987'de do du. Ardından 1988 yılı Mart ayı ba larında bir erkek çocuk daha dünyaya getirdik. Onun adı da Haydar. En küçükleridir.

* Çocuklarından ikisinin adı Kürtçedir; İvan ile Suzan. Neden çocuklarına Kürtçe adları koydun?

— Kürt arkada larım vardı. O arkada larım bu Kürtçe adları koydular.

*** Çocuklarını okuttun mu?**

— Evet. Hepsini İkokulda okuttum fakat devam edemediler.

* İmkânların yetersizli inden mi okuyamadılar?

— Kızlarım İkokulu tamamlayınca bıraktılar. Erkeklerden Ahmet de İkokuldan sonra okumayı bıraktı. İmdi, Mu'taz Orta birde okuyor. Haydar da İkokul altıda okuyor. Devam edip edemeyece ini bilmiyorum.

*** Çocuklarının okuyamama nedenlerini anlatabilir misin?**

— Geçim sıkıntısından, ya am çok zor. Aldı im aylıkla ancak karınlarını doyurabiliyorum. Okul masraflarını kar ılayamıyorum. Okul masraflarını kar ılayamadı İmdan Ahmet Okulu bıraktı. İmdi ayakkabı boyacılı ı yapıyor. İki yıldan fazladır bu i i yapıyor.

* Özür dilerim. Sanırım aileden söz etmek seni üzdü. Bundan böyle hiç söz etmeyece iz.

Ba dat'ta Emniyet Genel Müdürlü ü'nde iken, ku kusuz orası bir kasaphaneydi, e er biraz bu Merkezi anlatırsan...

— Vallahi ne anlataca ımı ben de bilmiyorum. Tespitin tam yerinde, evet, orası bir kasaphaneydi. Ama bir farkla, insan kasaphanesi, yani hayvan kesimhanesi de il.

* E er orada i lenen suçlardan bazı örnekleri anlatırsan. Kaldı ki orada olup bitenlerin tanı ıydın.

— Sadece ben de il o te kilatta çalı an her kes orada neler olup bitti ini biliyor! Orada insanlık kendinden utandı. Onlarca... Onlarca özel i kence metotları uygulanıyordu. Birçok i kence aracı vardı, insanlar üzerinde deneniyordu. O araç ve cihazlar dı ÷lkelerden Irak'a getirtilmi ti.

* Hangi dı ÷lkelerden?

— Orasını kim bilebilir ki! Kamyon oförleri dı ÷lkelerden getirirdi. Bunları ancak üst düzey yöneticiler bilirdi.

* Hangi tür i kence metotları deneniyordu?

— Bilmiyorum! Ben i kence bölümünde de ildim. Ben cellât de ilim! Ben ofördüm oför!

* oför oldu unu biliyorum ama birisi yıllarca bir kurumda çalışıyorsa kuşkusuz o kurumda olup bitenler hakkında az buçuk bir şeyler biliyordur herhalde!

— En başında sana söyledim. Yemin de içtim. Ne biliyorsam anlatacağımı söyledim. Ne biliyorsam işte anlatıyorum. Allah korkusundan geldim. Bütün bunları halka anlatmak için ben kendim geldim. Ne fazla ne de eksik. Allah kendisi üzerimde şahittir!

* Peki. Yani gördüğün, duyduğun veya herhangi bir görev arkadaşının sana anlattığı şeyleri de mi anlatamazsın?

— Ne?

* Kence konusunda?

— Nasıl duymamışım? Onlarca şey duydum. Fakat en başında da sana anlattığım gibi sadece bizzat içinde bulunduğum şeyleri anlatacağım!

*** E er duydu un veya sana anlatılan kaç tane i kence yöntemini veya olayını anlatabilirsen...**

— Bazı i kence yöntemleri sadece itiraf ettirmek için uygulanırdı. Öylesine acı verirdi ki ne biliyorsa mecbur kalır anlatırdı. Bunlar çok acı çektiren ama öldürmeyen i kencelerdir. Bu tür i kenceler için özel cihazlar vardı. Bazı cihazlar vardı ki vücudu parça parça ederdi. Bazı i kence yöntemleri karmaşıktı, bunlar uzayıp giden psikolojik savaş yöntemleriydi. Örneğin, aile bireylerini tutuklayıp gözleri önünde çeşitli i kenceler yapılırdı; onlara tecavüz edilirdi... Akla ne gelirse uygulanırdı. Bunlardan bazılarını biliyorum. Ama ben aslında Anfal Harekâtı'nda öldürülenlerin, toprağa gömülenlerin tanıyım. Sen onları bana sor!

* Onları da soracağım. Asıl amacım zaten tanıyı olduğun o konudur. Fakat tanıyı olduğun ve bildiğin diğer olaylardan; Irak'ta genel olarak uygulanan korku, i kence ve öldürmelerden de bilgi edinmek istiyorum.

— İmdi Anfal'e gelelim. Anfal konusunda neler biliyorsun?

— Neler bilmiyorum ki! Gözlerimle gördüğüm her şey hafızamda duruyor.

*** Anlatabilir misin? Neler gördün?**

— Anlatabilirim. Ve söz veriyorum, gördüğüm her şeyi burada anlatacağım gibi her türlü basın yayın kuruluşu, her türlü televizyon kamerası karşısında da aynı şekilde anlatabilirim. Ve yine uluslar arası bir mahkemede de bir tanık olarak aynı şeyleri anlatırım. Ve Allah'a yemin ederim ki doğrusu her neyse aynı şekilde anlatacağım. E er bir yalanım olursa gözlerimi kör etsin! Kimseye iftira da etmem. Sadece Allah korkusundan dolayı bunları anlatmaya geldim. Bu on be yıldır çukurlara

doldurulan ölümlerin üzerine nasıl kepçeyle toprağı boğdu. Her gece gözümün önüne geliyor ki aralarında otuz günlük bir bebek bile vardı!

* Anfal jenosidi başlarken neredeydin?

— Anfal'ın ne zaman başladığını bilmiyorum ki o zaman nerede olduğumu bileyim!

*** Anfal, ordusal bir manevra olarak 17 Ocak 1988'de başladı.**

— O zaman Kut Emniyeti'nde idim.

* Peki, ne zaman ve nasıl Anfal uygulanan merkezlere seni gönderdiler? Nasıl Anfal Harekâtı'na katıldın?

— Tam 17. Ocak 1988 günü tayinim Kut Emniyeti'nden Kuzey Tazim Okulu'na çıktı.

*** Tayin emrin hangi kurum tarafından çıktı? Kut Emniyeti tarafından mı yoksa Emniyet Genel Müdürlüğü'nden mi?**

— Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından tayin emrim geldi.

* Sadece senin için mi emir gelmişti?

— Hayır. Yani başından her müdürlükte bir sürü ekskavator, dozer, loder, kepçe gibi iş makineleri mevcuttu ve bir o kadar da operatörleri vardı. Emniyet Müdürlüklerinden Kuzey Tekilatlarına araç ve operatör tayin emri Başdat'taki Emniyet Genel Müdürlüğü'nden çıkmıyordu. O zaman oranın müdürü Ali Hasan Mecid idi.

*** Bu emir üzerine Kut Emniyeti'nden kaç oför Kuzey'e gönderildi?**

— Kut'tan yalnızca bendim.

* Oförlerden kim isteseydi onu mu gönderiyorlardı yahut Emniyet mi kişileri belirtiyordu?

— Kendi isteğimizle de ildi, Emniyetin kendisi belirliyordu! Başdat'taki Emniyet Genel Müdürlüğü Merkezi'nden gelen emirde kimin adı yazılıysa onu gönderiyorlardı. Örneğin Kut Emniyeti'nden Abdul Hesen, yani ben, Necef Emniyet Müdürlüğü'nden Ferhan. Böylece hangi Emniyetten kimi istemi lerse onların adı yazılıydı.

*** Yani sen Genel Merkez tarafından seçildin, öyle mi?**

— Evet!

*** Emniyet tekilatındayken rütben neydi?**

— Sadece bir nefer idim ve mesleğim de oförlüktü.

* Mesleğini de il rütbeni sordum. Rütben neydi?

— O zamanlar hiçbir rütbem yoktu fakat daha sonra terfi ettim. Çavuş oldum.

*** Sen Baas Partisi'ne üye miydin?**

— Baas Partisi kuruldu unda üyesi olmuştum zaten.

* Kuruluştan kastın ne, ilk kuruluş tarihi olan 1978 mi?

— Evet, o zaman Baas'a üye olmuştum. Yani Baas taraftarı üyesi olmayan birisini hiç Emniyet Teşkilatı'na alırlar mıydı? Böylesi bir kurumda bırakırlar mı insanı!

* Bu, Anfal başlangıcına kadar Baas Partisi içinde 11 yıllık bir süre kalmışın anlamına gelmektedir. Parti'de rütben neydi?

— Hiç! Sadece bir üyesiydim.

* Sen Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından böylesi bir iş için seçilmişsin. Bundan dolayı, ya Emniyet Teşkilatı'nda iyi bir etki yaratmışın ya da Baas Partisi'nde veya Emniyet'te iyi bir rütben olmalı. Yoksa Baas için böylesi hassas ve önemli bir iş için nasıl seni seçerler? Dediğin gibi eller sadece bir nefer isen veya hiçbir etkin olmamışsa nasıl seni seçmişler ki?!

— Yok! Baas'ta hiçbir rütbem yoktu. Çünkü ta'ibe başladığımdan beni Baas'a üye olarak kaydettiler. Ondan sonra da o ehirden bu ehre tayinimi çıkarttılar. Baas Partisi'yle bir başım kalmadı. Baas üyesi olmak herhangi bir işe girerken sorulurdu. Emniyet'te falan görev yaparken artık önemli de ildi.

* Peki, hangi nedenlerinden veya etkilere dolayı seni böylesi önemli bir iş için seçmişler ki?

— Neden veya etki, sadece ağırlık makineleri operatörü olmamdı. Bu da o kadar önemli bir iş de ildir!

*** Peki, ama bu işi sen bulmamı mıydın kendine?**

— Doğrudur, ama her seçilen aynı mıydı? Önemli olan onların bu tür iş makineleri operatörlerine ihtiyaçları olması ve bizim de operatör olmamızdı. Yani ha Ali ha Kara Ali, ne fark eder ki! Bu ne sorgulamadır gidiyor anlamadım gitti! Kendim gelip böyle bir olayın varlığından söz ettim. Vicdan azabından dolayı bütün bunları anlatıyorum. Sanki iş kencede itiraflarda bulunuyormuşum gibisine ha bire soru soruyorsun ki hele başka bir şey daha anlatacak mıyım?

* Kızma! Bu mesele binlerce soruyu içinde barındırıyor. Binlerce insan senin vereceğin küçük bir haberde başlarına gelen,

yakınlarının başına gelen bu vahşetten kendine göre bir cevap bulacaktır.

— Yok yani! Onlar haklı. Ama bir sürü şey var ki sizinle bir ilgisi yok

* Tamam. Tayinin çıktıktan sonra ne zaman Kuzey Tazim Mektebi'yle ilgili kiye geçtin?

— Tayinim çıktı. İnda önce beni Ba'dat'a Emniyet Genel Müdürlüğü'ne çağırdılar. Orada bizi organize ederek Kerkük'teki Kuzey Tazim Mektebi'ne gönderdiler.

* Hangi gün olduğunu hatırlıyor musun?

— Evet, 12. 07. 1988 günüydü.

* Sen yalnız mıydın, yoksa yol arkadaşların falan var mıydı?

— Biz bir kaç öfördük, her birisi başka bir Emniyet Müdürlüğü'nden gelmişti.

* Diğer öföör arkadaşlarının adlarını hatırlıyor musun?

— Ferhan Cabir Necef'iydi ve Necef Emniyet Müdürlüğü'nden gelmişti. Saadi, babasının adını hatırlayamıyorum, Ba'dat Emniyet Müdürlüğü'nden gelmişti. Ahmet Smail Tikrit'iydi, Tikrit Emniyet Müdürlüğü'nden gelmişti. Ve Ali, Diwaniye Emniyet Müdürlüğü'nden gelmişti. O gün birlikte Kerkük'e geldik. Bizi Kuzey Tazim Mektebi Karargâhı'na götürdüler. Oradan da bizi Kerkük-Ba'dat yolu üzerinde bulunan Kereste ve Şa'e Ambarı'na götürdüler ki hâlâ asker nakil garajı olarak kullanılıyor. Orada birkaç tane ekzkavator, loder, kepçe, dozer falan vardı. Bunların dışında büyük yük kamyonları, treyler, enter gibi araçlar da vardı. Bunlardan bir kısmı hükümetin malı oldu. u belliydi ve üzerinde "skân" yazılıydı. Ama bazılarının üzerinde "Company Ashur" yazılıydı. Orada kaldık. Bizimle birlikte subaylar da vardı.

* O kurum nereye bağlıydı, yöneticisi kimdi?

— Sorumlu amir Raid Ebd idi. Oradaki kuvvetler Kuzey Tazim Mektebi'ne bağlı olarak bu iş için gelenlerdi!

* Orada kaç gün kaldınız?

— Zannediyorum 20 gün kadar kaldık. Yani, sekizinci ayın on birine kadar orada kaldık.

* Dışarıya, yani şehir merkezine gitmiyor muydunuz?

— Hayır. Çünkü Ali Hasan Mecid'in koruma birliği amiri Raid Nezhan Toğan bize dışarı çıkmayın demişti. Burası bir Kürt şehridir. Eğer Kürtler sizin Emniyet Tekilatı'ndan olduğunu fark ederse sizi öldürebilirler demişti.

* Raid Nezhan To an mı Kürtlerin sizi öldürebilece ini söyledi?

— Evet. Bizi korkutuyordular. Çünkü onlar bizden çok daha önce Kerkük'e gelmişler ve Kerkük'ün vaziyetini iyi tanıyorlardı.

*** Burayı biraz daha açar mısın, ne demek istedi ini tam olarak anlayamadım.**

— Diyelim ki bir amaçları vardı, bizi korkutarak böylece yapılacak işe daha iyi sarılmamızı istiyordular. Kerkük'te iken, şehir merkezine çıkmamamız için, çarşıda gezmeme için bizi korkutuyordular. Ve bize, şehir çarşısına pazara giderseniz Kürtler çakıyla, silahla ya da el bombasıyla sizi öldürebilirler diye bizi korkutmaya çalışıyorlardı. Yani burada amaçları bizi korkutmalarıydı, çarşıda pazarda gezmemize engel olmaktı. Amaçları buydu herhalde.

* Sekizinci ayın on birine kadar orada kaldınız, peki daha sonra ne oldu?

— Sekizinci ayın on birinde Raid Nezhan Land-Cruise marka bir otomobil ile geldi ve Raid Ebd ile gizlice konuştu. Sonra oförlerden beni ve Ferhan'ı çağırdılar. Ali Hasan Mecid'in korumalarından birisini de yanımıza vererek ekzkavatorlerle yola koyulduk. Tam buraya geldik!

Burası, işte tam şimdi anlatacağım şeyler bu yerde oldu.

15 yıl önce Anfal'ın uyan ilk gurup buraya

gömmüdü. Biz buraya ulaştığımızda Land-Cruise bizden önce gelip burada bizi bekliyordu. Raid Nezhan ile Raid Ebd tam burada bekliyorlardı.

* Sizi yola çıkardıklarında nereye götürüleceğinizi sormadınız mı?

— Hayır! Kim bir soru sorabilirdi ki! Biz ofördük oför! Sadece emirleri yerine getirmek için vardık!

* Ne zaman buraya ulaştınız ki her iki Raid, yani, Nezhan ile Ebd burada sizi bekliyorlardı ?, size ne dediler?

— Önce, bize bir şey söylemediler. Kendi aralarında tartışıyorlar, dandıklarını söylüyorlar. El kol hareketleriyle enlemesine boylamasına ölçer gibi işlemler yapıyorlardı. Epey zaman konuşulduktan sonra bize dönüp kazmamızı söylediler.

* Kim size dedi?

— Raid Nezhan ile Raid Ebd

* Peki, siz de hemen kazmaya başladınız?

— Evet, önce bize dörtgen şeklinde geniş kazın dediler ama epey kazdıktan sonra bu kez, yok, sandık şeklinde kazın dediler.

* Sen, Ferhan ve her iki Raid'den başka kimler vardı?

— Ali Hasan Mecid'in özel koruma birliğinden onlarca vardı.

* Ali Hasan Mecid'in kendisi de orada olduğunu için mi onlarca koruması oradaydı?

— Hayır. Bu kadar koruma Raid Nezhan ile Raid Ebd'i ve iş makinelerinin güvenliğini için oradaydılar.

* Buraya ulaştığınızda onlarca korumayı ve her iki Raid'i gördüğünde buraya neden geldiğinizi sormadın mı, ya da kendine hiç böyle bir şey düşünmedin mi?

— Hayır! Çünkü bu çukurlara ihtiyaçları olduğunu ve bizim de bunları kazmak için buraya getirdiklerini anlamıyorduk.

* Bu çukurların insanları gömmek için mi, yoksa daha başka bir iş için mi kullanılacağını tahmin ettiniz?

— En başında özel bir iş için kullanılacaklarını tahmin ettim ama tam olarak ne olduğunu kestiremedim. Fakat korktuğumu hatırlıyorum, kendime bu işte bir iş var dedim! Çünkü o zamanlar buralar baştanbaşa yabandı, boş arazilerdi. Burada gördüğünüz köyler, bahçeler, bu ekili tarlalar yoktu. Buralar Allahın yabanydı. Anfal'den sonra buralara yerle tirdikleri Araplar için tarıma açıldılar, buraları onlar ekmeye başladılar.

* Peki, arkadaşın Ferhan'dan da mı sormadın? Ya da kendisi kazdığını bu çukurları ne yapacaklar diye sormadı mı?

— Hayır. Her birimiz ayrı bir ekzkavatorün üzerindeydik. Birbirimize soru soracak durumda değildik.

* Kazdığınız çukurların yerini kim belirledi?

— Raid Nezhan'ın kendisi yer ve ebatlarını belirledi.

* Saat kaçta kazmaya başladınız?

— Saat, sabahın dokuzuydu.

* Ne zamana kadar kazdınız?

— Akşamın sekizine (20:00) kadar.

* Kaç yerde çukur kazdınız?

— Dört-beş yerde kazdık. Her çukurun uzunluğu 20-25 m idi. Geniliği 2-3 m arasındaydı. Derinliği ise 3 m kadardı.

* Onlar mı size bu kadar derin kazın dedi yoksa kendi isteğinizle mi böylesine derin kazdınız?

— Kazma işinde Raid Nezhan'ın kendisi bizzat başımızda bekliyordu. O ne deseydi biz de öyle yapıyorduk.

* Akşamın sekizinden sonra ne yaptınız? Ya da onlar ne yaptı?

— Kazma işi tamamlanınca aynı gece bizi Kerkük'e geri götürdüler.

* Yani sadece sekizinci ayın on birinde çukurları kazdınız?

— Evet.

* Peki, Anfalleri ne zaman çukurlara doldurdunuz?

— Sonraki gece. 12. 08. 1988 tarihinde. Gecenin sonunda (22:00).

* 12. 08. 1988 gününden neler hatırlıyorsun? O gece nasıl sabahladın? İnsan toplulukları için mezar çukurları kazdığın o gecede...

— Önceleri kazdığımız çukurların ne için kullanılacağını bilmiyordum. Hiç bir şey düşünemedim. O günüm sıradan bir gün gibi geçmişti. Çünkü daha önceleri de birçok özel çukur kazma timi. Bazen geceler boyu dairenin ihtiyacı olan böylesi çukurlar kazma timi. Ve daha önce de birçok gizli işte çalıştım. Kazdığımız bu çukurların da insanları böylesine gömmek için kullanılacağını tahmin edememi tim. Çünkü önce bize dörtgen şeklinde kazın dediler ama daha sonra fikir değişti tirip bu kez uzunlamasına ve derin kazın demişlerdi.

*** O gün Raid Nezhan veya Tahir Hebu ya da Raid Ebd yanınıza gelip sizinle hiç konu madılar mı? Size hazır olun, bu gece önemli bir iş var diye talimat vermediler mi?**

— Hayır, gelen olmadı. Hiç kimse bu konuda bize bir şey söylemedi. Zaten hep hazırda bekliyorduk. Ayrıca gelip "Hazır olun!" demelerine gerek yoktu. Zaten sürekli hazır kıta bekliyorduk.

* Daha önceden size hep hazır kıta bekleyin mi demi tiler? Yani, ola anüstü durum mu ilan edilmi ti? Önemli bir i i sonuçlandırmak için mi hep hazır kıta bekliyordunuz?

— Hani daha önce bize çar ıya çıkmayın, dı arı çıkmayın dediklerini söylemi tim. te o zaman bize hep hazır kıta beklememiz gerekti ini de söylemi lerdı zaten.

* Tamam. Ayın on ikisinde, o gün, saat kaçta sizi kaldı ınız yerden alıp Anfallerin gömüldü ü yere götürdüler?

— Gecenin saat onuna (22:00) kadar kaldı ımız yerde bekledik. Zannediyorum saat gecenin onu veya ona birkaç dakika kalmı tı. Raid Nezhan yanımıza geldi ve önemli bir görev için yola çıkmamız gerekti ini söyledi.

* Önceki gün bir sonraki gece önemli bir i için sizi ça ıracaklarını söylemi ler miydi?

— Hayır!

* Raid Nezhan yanınıza geldi inde uyuyor muydun, yoksa uyanık bir halde mi bekliyordun? Yani o anda ne yapıyordun?

— Uyumak için vakit erkendi henüz. Hepimiz oturmu güzel bir sohbet yapıyorduk. Çünkü o günlerde çok sevinçliydik.

* Sevinçli miydiniz? Anfal sürecinin ba lamasından dolayı mı?

— Hayır! O günlerde Anfal'ın ne oldu unu bilmiyordum, böyle bir ey duymu tum.

* O zaman neden böylesine sevinçliydimiz?

— Zannediyorum üç veya dört gün önce ran-Irak sava ı sona ermi ti. Sava ın bitti inden dolayı sevinçliydik. Irak halkının biraz rahatlayaca ını dü ünüyorduk. Artık cepheye gitme korkumuz sona ermi ti. Irak'ta ölümler olmayacaktı...

* Sadece Raid Nezhan mı yola çıkmanız için size emir verdi, ba ka kimse yok muydu?

— Hayır... Hatırladı ım kadarıyla beyaz renkli ve Mercedes marka dört veya be otomobil vardı ve her birisinde dört koruma vardı.

* Oradan hangi yöne do ru yola koyuldunuz?

— Keywan Erefe yolundan Ba dat asfaltına çıktık. Korumalar önde biz de arkadan onları takip ediyorduk. Öylece çukurları kazdı ımız Topzawa ile Yayçı arasında kalan o yere gittik.

*** Önceki gece çukurları kazdı mız yere böylesine gece yarısı sizi kaldırıp götürmeleri sana tuhaf gelmedi mi, bu gece yarısı ne tür i leri olabilir diye dü ünmedin mi?**

— Önceleri herhalde biraz daha çukur kazdıracaklarını dü ündüm ama çukurları kazdı mız yere yakla tı mızda dü üncem de i ti.

* Niye? Neler gördün ki?

— Çünkü bir önceki gün kazdı mız çukurların bulundu u yerin çevresi, bütün yollar özel güçler tarafından tamamıyla tutulmu tu.

* Bir önceki ak am da öyle miydi?

— Hayır, önceki ak am öyle de ildi. Sadece Raid Nezhan ile Raid Ebd'ın korumaları vardı. Fakat ikinci gece, yani ayın on ikisinde, yollar tamamıyla kapatılmı tı. Bu bölgenin etrafı tamamen sarılmı tı. Bütün bu tepelerin üstü büyük bir kuvvet kaynıyordu.

* Bunlar hangi kuvvetlerdi? Emniyet, stihbarat, Özel Kuvvetler, Kürt Cah ları ya da normal ordu askerleri miydi?

— Bilmiyorum! Sadece büyük bir gücün orada oldu unu gördüm. Hangi güç veya güçler oldu unu nerden bilebilirim ki! Kürt pè mergeleri herhangi bir sava durumunda de ildiler ki kalkıp Cah Güçleri'ni Kürtlerin üzerine salsınlar! O güçler, özel güçlerdi. Ya Kuvvet-i Xas (Özel Kuvvetler) ya da Kuzey Tanzim Mektebi güçleriydi.

* Biraz daha ayrıntılı anlatabilir misin? Yani gördü ün manzarayı biraz daha vasıflandırarak anlatabilir misin?

— Neyin vasfı! Vasıf (övgü) cürümünü de beraberinde getirir! Ben gözümün önünde Kürtleri öldürdüler diyorum; suç i lediler diyorum! Ben ne suç i leyenim ne de suçluyum! Sanki öldürmek bana göre revayımı , sanki normalmi gibi kalkıp onları övecekmi im!

* Özür dilerim! Bu ekilde anlama! Biraz daha vasıflarını anlat derken amacım gördü ün eyleri, özelliklerini biraz daha detaylandırmanı istemi tim yani.

— Ee! Keyfimden mi gelip buraya oturmu um! Benim de amacım zaten bunları anlatmak de il mi? Sadece gördü üm eyleri anlataca ım!

* Çok güzel. Saat kaçta olay yerine, yani çukurların bulundu u yere vardı nızı hatırlıyor musun?

— Yok! Bilmiyorum. Ama sen kendin hesapla! Saat gecenin onunda (22:00) Kerkük merkezinden yola çıktı mızı varsay. Sen kendin çıkarsama yap ki buraya ne zaman ula mı ız!

* Peki. Bütün anayollar, tepeler falan büyük bir güçle tutulmu tu dedin... Bu güçlerin ba ında Emniyet'ten, Ordu subaylarından

kimse yok muydu? Yani bu kadar güç kendiliğinden gelip oraları tutmadı herhalde!

— Raid Nezhan'ın kendisi gelmişti ve hep yanımızda kaldı. Oraya vardı mıyızda Tahir Celil Hebu çukurların yanındaki tepede bekliyordu. Tahir Celil Hebu o zamanlar Kuzey Örgütleri Bürosu'ndan sorumluydu. Daha sonra Anbar valiliğine atandı. Oradan da Bağdat'taki Irak Emniyet Genel Merkezi Müdürlüğü'ne atandı.

* Oraya vardı mıyızda ne yaptınız?

— Emirleri bekliyorduk. Bakalım bize ne görev verecekler diye beklemedeydik.

*** Beklemedeydiniz, bakalım size ne görev verecekler diye. Neler gördün, neler oluyordu ki sen sadece yerinde bekleyen bir seyirci gibiydin?**

— Sözlerinin ne anlama geldiğini biliyorum! Yani diyorsun ki sen sadece bir seyirci deildin, verilen emirleri yerine getirmek aynı zamanda hoşuna gidiyordu!

* Ben gözlerinin önünde neler olup bittiğini sordum. Suçluların kimler olduğunu belirlemesini yapmadım!

— Olup bitenleri herkes görüyordu!

* Ne gibi?

— Kürt gençlerinin öldürülmesi gibi...

*** Madem öyle, kaç tane Kürt genci orda vardı? Sizin taramak için oraya götürdü mü?**

— Hayır! "Bizler" de il! Dediğim gibi

Tahir Hebu ve Raid Nezhan'a bağlı büyük bir güç vardı orada.

* Anfalleri kimler taramak için oraya getirmiştir?

— Anfalleri getirmeden önce vurucu timleri getirdiler.

* Timleri gözünle gördün mü?

— Evet...

* Timleri getirdiklerinde çukurların hangi tarafında bekliyordun? Timlerden ne kadar uzaklıktaydın?

— Hepimiz iç içe, bir aradaydık.

* Bir arada oldu unuzu anlıyorum, yani sen ekzkavatorün üzerinde miydin, Tahir Hebu ile Raid Nezhan'ın getirdikleri ölüm timlerinden ne kadar uzaktaydın?

— Hiç uzak de ildim. Çünkü ekzkavatorleri istop ettik ve hep beraber bir arada çukurların üzerinde beklemeye başladık.

* Bu, onların çok yakınında oldu un anlamına geliyor. İmdi giyim ku amlarının nasıl oldu unu iyi biliyorsun?

— Elbiselerinin rengi zeytin ye iliydi. Hepsinin elinde tabanca vardı.

* Yani tüfekler, a ır silahlar?

— Hayır, sadece tabancaları vardı.

* Yani, Anfalleri sadece tabancayla mı taradılar?!

— Evet, bu gurup tabancayla öldürüldü!

* Ölüm timlerinin yüzleri maskeli miydi?

— Hayır, açıldı.

*** Madem öyleyse, e er yüzleri açık idiyse, sende yanlarında idiyse imdi yüzlerini hatırlayabilirsin sanırım.**

— De il ki yüzlerini anımsamak, kendim onları tanıyorum!

* Nasıl tanıyorsun?

— Daha önce 20 gün bekledi imiz yerde hep beraberdik zaten. Olaylardan sonra da epey bir süre beraber kaldık. Bundan dolayı hepsini tanıyorum.

* Kim olduklarını bana söyleyebilir misin?

— Daha önce söylemi im, ne anlatırsam benimle bir ili kisi varsa anlataca ım. Sadece Anfallerin gömüldü ü yeri anlataca ım!

Sen imdi kim olduklarını soruyorsun, yarın nereli olduklarını soracaksın, ertesi gün de yakama yapı ıp nerde olduklarını soracaksın!

* Sana daha önce uluslar arası bir mahkemede senin ve beraber çalı tı ın kimselerin ahitlik yapmalarının önemli oldu unu hatırlatmı tim. Yoksa Araplara atom bombası bile atılsa, bu, Anfalleri geri getirmez!

— Araplara mı? Arapların tümü suçlu de il! Sanki Baaslılar az mı ii Araplardan öldürdüler!

*** Konunun dı ma çıkmayalım! Dedi im gibi, adları intikam için de il ahitlik için gerekli!**

— Öldürmeyi gerçekte tirenler 11 kişilik bir ekipti. Başlıcaları Ali Hasan Mecid'in yakın arkadaşı Saib idi. Diğer bir başlıca Saim idi, Anbarlıydı bu. Sonra Suud idi, Raid Ebd'in kendisydi. Ve diğerleri...

* Tümünün silahları tabanca mıydı?

— Hepsinin elinde aynı çeşitli silah vardı. Namlularına susturucu takılıydı.

* Eş başlıca adıklarında, ölüm timleri ne yapıyordu?

— Onlar da bizim yanımızda durmuşlardır. Avlarını bekliyordular!

* Anfalleri ne zaman getirdiler?

— Bizi oraya götürdüklerinde, öyle zannediyorum ki büyük bir gücü de Anfalleri getirmeye göndermişler. Çünkü biz oraya vardığımızdan az sonra bu ölüm timleri de intikal ettiler. Ve biraz daha sonra da Anfalleri getirdiler.

* Neyle getirdiler?

— Arabalarla.

* Ne tür arabalar?

— Askeri cemseler, Mokepetler. Bazıları da cemselerden daha geniş ve uzun araçlardı.

* Kaç tane araba?

— Zannediyorum altı arabaydı.

* Acaba araçların plaka numarasını alabildin mi?

— Hayır, dikkat etmedim.

* Arabalar çukurların yanına kadar mı geldiler?

— Evet, gelip çukurların hemen yakınındaki tepede beklediler.

* Hepsini aşağı indirip öldürmek için sıraya mı dizdiler, öyle mi? Eğer biraz anlatabilirsen yani...

— Her şeyden önce Anfalleri getirdiklerinde Tahir Hebu'nun emriyle bütün araçları çalı tırdılar. Bize de ekzkavatorleri çalı tırmamızı ve motor sesini yüksek tutmamızı söylediler. Çukurda Kürt gençlerinin bulunduğu altı aracın etrafı özel kuvvetler tarafından tutuldu. Araçları biber birer çukura, orda bekleyen sözünü ettiğim 11 kişilik öldürme elemanlarının yanına yana tırıyordular. Araç kapılarını açıyordular. Kapıda bekleyen iki koruma bir Kürdün kolundan tutup bir time teslim ediyordu. Onlar da her biri bir genci tutup çukurun kenarına götürüyordu. Orada kafasına birer kurşun sıkıp çukura atıyordular.

* Anfalleri araçtan indirdiklerinde ellerini gözlerini bağlayarak mı yoksa öyle açık bir şekilde götürüp kurulluyordular?

— Onları getirdiklerinde zaten elleri gözleri bağlanmı tı. Önceden bu için hazırlamı tılar.

* Nerde elleri gözleri bağlanmı tı?

— Bilmiyorum. Nerden getiriyorduysalar, orda elleri gözleri bağlanmı tı.

* Neyle bağlamı tılar?

— Çoğunun elleri ince uzun bir bezle öylesine sıkıca bağlanmı tı ki hiç kıpırdatamıyorlardı. Bilmiyorum hani belinize bağladığınız uye ne diyorsunuz?

* Ütik (kuak)?!

— Evet, evet. Ütiklerle elleri sıkıca bağlanmı tı. Siyah bantlarla da gözleri bağlanmı tı.

* O gece, nasıl bir geceydi?

— Suçla dolu bir geceydi!

* Sorudaki amacım o geceyi yorumlaman değil! Yani karanlık mıydı, ay ışığı mı vardı diyorum, nasıldı?

— Fazla aydınlık değildi. Fakat göz gözü görmeyecek gibi karanlık da değildi.

* O 11 kişilik timden her birisi bir Kürdü alıp öldürüyordu dedin, yani öyle sıraya mı girmişler, ya da öylesine herkes bir tanesini kapıp öldürüyordu?

— Hayır, herkes kendi kafasına göre birisini getirip öldürmüyordu. O 11 kişilik ekipten her birisi bir Kürdü alıp çukurun başında durarak vur komutunun gelmesini bekliyordu. Komutla birlikte herkes aynı anda tetiği çekiyordu. Ve ölmüş olan Kürt bir kerede ellerinden çukura kayıyordu.

* Vur emrini kim veriyordu?

— Bilmiyorum!

* Nasıl bilmiyorsun? Her şey gözünün önünde olmuyor muydu?!

— Evet! Her şey gözümün önünde oluyordu ama o zaman biz ekzkavatorlerin üzerine çıkmı tık. Biz kendi imizi yapıyorduk, bundan dolayı kimin vur komutunu verdi ini bilmiyorum.

* Hepsini birlikte mi kur una dizdiler?

— Yok, yok. O 11 ki ilik ekipten her birisi bir Kürdü alıp çukurun kıyısına getiriyordu. Diz üstü çöktürüyordu. Zaten elleri de arkalarında sıkıca bağlanmı tı. Her subay bir Kürdün arkasında bekliyordu. Bir elliyle omzundan tutuyordu, ayak tabanını da sırtının tam ortasına dayıyordu. Ve öylece silahın namlusunu sıkıca kafalarının tam ortasına dayıyordular, emir aldıkları gibi de...

* O Kürtlerden hiç birisi kendini kurtarmak için herhangi bir harekette bulunmadı mı? Örneğin, subaylara saldırmak gibi veya bir söz söylemek gibi...

— Dediğim gibi, ben sesleri duymuyordum ki bir şeyler söyleyip söylemediklerini bileyim! Fakat hiç kimse herhangi bir harekette bulunmadı. Elleri gözleri ba lıydı. Zalimin pençesinde çaresizdiler!

*** Her bir subay avının başına kur unu sıktıktan sonra nasıl çukura atıyordu?**

— Sana anlattığım gibi, çukurun tam kıyısında öldürüyorlardı. Kur unu sıktıktan sonra, omzundan tuttu u elini bırakıyordular, sırtının ortasına dayadı ı aya ıyla da çukurun içine do ru öyle bir itiyordular.

* E er öyle olmu sa, belki bir tek kur unla ölmemi olabilirler! Yani, sa olarak, yani yaralı halde gömülmü ler!

— O kur unla ölmemi olabilirler. Ama çukura atıyordular. Eğer canlı bile olsalar bu kadar yükseklikten çukura düşmeleriyle boyunları kırılmı tır. Eğer sağ kalan olmu sa da yine üzerlerini toprakla kapattık.

* Oradaki Kürtlerin tümü o gece aynı biçimde mi öldürüldü?

— Evet, dedi im gibi, altı araç vardı, her araçta 50 genç vardı. Dört çukur kazmı tık. Her çukura 75 ki iyi attılar.

* Peki! İlk gurup bu şekilde kur unlanıp öldürdü ünde araçlarda ölüm sırasının kendilerine gelmesini bekleyen di er arkada ları kendilerini kurtarmak için hiçbir harekette bulunmadılar mı, direnmediler mi?

— Elleri ve gözlerinin sıkıca ba lı oldu unu anlatmadım mı? Arkada larının ölüme götürülece ini nerden bilsinler ki?!

* Nasıl bilemezler! Hemen yanı ba larından arkada larını kaldırıp götürmüyorlar mıydı?

— Evet! Ama bir yandan silahlara susturucu takmı lardı, öte yandan bütün araçları çalı ır durumda tutuyorlardı; motor sesleri, ekzkavatorlerin sesi bütün di er sesleri bastırıyordu. Silahlardan çıkan o küçük pıt-pıt seslerinin onlara kadar ula tı ını sanmıyorum.

* O gecede bütün öldürmeler ne kadar devam etti?

— Vallahi bilemiyorum ama galiba fazla sürmedi.

* Ne zaman üzerlerine toprak doldurmaya ba ladınız?

— Öldürmeler tamamlanınca biz de hemen topra ı üzerlerine doldurmaya ba ladık.

* Gözlerinin önünde böylesine onları öldürdüklerinden sonra sen de kalkıp üzerlerine topra ı bo alttı ında neler hissettin?

— Vah ili imi!

* Ya bu yaptı ın!

— Eğer bunu yapmasaydım onların ba ına gelen benim de ba ıma gelirdi!

* Kimse sana eğer bunları yapmazsan böylesi şeyleri senin de ba ına getiririz demi miydi?

— Yüzlerce kez...

* Ne zaman ve nerde dediler?

— Her nerede bizi toplamı larsa!

* Nerde toplandınız? Burada yapılan eylemlerin yapılmamasını mı istediniz?

— Hayır, önceleri...

* Yani, ne zaman?

— Ya şimdi sen Anfallerin öldürülmesini mi soruyorsun yoksa başka şey mi? Karde , Baas zalimdi! Bir arkadaşım vardı, bir sorunundan dolayı dört gün gelemedi, gıyabında idam cezası verdiler. Artık sen hesapla, nasıl cesaret edip böylesi bir işi kabul etmiyoruz diyebilirdik?

* Çukurları nasıl doldurdunuz?

— Bir önceki gece kazdığımız toprağı tekrar üzerlerine boşalttık. Böylece üzerlerini kapattık.

* Bu, katılmadığın ilk suç muydu?

— Ben suç işlememişim! Emir verenler, öldürenler suçludur. Sadece ben üzerlerine toprağı boşaltmışım, bunun neresi suçtur! Üstelik ben kendim gelip size haber verdim. Size adımı veren olmamı ki, eğer suçlu olsaydım gelir miydim?

* Affedersin! Bu, senin de katılmadığın bu eylemdeki ilk olay mıydı?

— Evet.

* İkincisi?

— Hayır!

* Gömülmelere kaç kez katıldın?

— Bu olaydan bir süre sonra bu kez kadın ve çocuklardan oluşan Anfal gruplarının topluca gömülmelerine katıldım.

* Nerede?

- Dûzxurmatû'da.

* Sekizinci ayın on ikisinde, o gece, yani Anfallerin üzerine toprağı örtme gibi vâcib bir görevi gerçekleştirdikten sonra, geceyi nasıl geçirdiniz? Siz derken, sen ile arkadaşın Ferhan'ı kastediyorum.

— Öldürmeler ve gömülme işlemi tamamen sonuçlanınca beni de Ferhan'ı da, orada bulunan diğer korumaları da doldurduğumuz çukurların üzerinde toplayıp hiç kimseye bu olay hakkında söz etmememiz konusunda bizi tehdit ettiler.

* Kim siz topladı?

— Raid Nezhan Tikriti.

* Sözleri hâlâ aklında mı?

— Evet.

* Ne dedi?

— Dedi ki
" te, hepiniz

gözlerinizle gördünüz! E er kimseye olanlar hakkında a zınızdan bir ey kaçırsanız ya da bu olay aç ı a çıkarsa, bu, sizin ve ailenizin de alını yazısı olur!"

* Kimseden hiç ses çıkmadı mı?

— Hayır, kim cesaret edip bir ey söyleyebilirdi ki!

* O toplantıdan sonra ne yaptınız?

— Bizi Kerkük'e geri gönderdiler. Kald ımız yere döndük.

*** Döndükten sonra kimseye böyle bir olayın oldu undan hiç söz etmedin mi?**

— Hayır, kim cesaret edebilirdi ki! Dedim ya, Raid Nezhan kimseye anlatmamız konusunda bizi tehdit etti!

* Arkada larınız "nerdeydiniz, nereye gittiniz, neler oldu, ne yaptınız" diye size hiçbir ey sormadılar mı?

— Önceki gece arkadaş larımıza çukur kazdı ımızı anlatm ıtık, o gece döndü ümüzde de olup bitenleri onlara anlattık.

* Yöneticilerden de mi sordular?

— Onlardan? Bizimle de illerdi ki onlardan sorsunlar!

* O gece rahat mıydın?

— Ne rahatlı ı! te, sana anlattım ya, 15 yıldır gördüklerim her gece bir video filmi gibi tekrar gözlerimin önüne geliyor. Hâlâ da o gece ruhumda acı bir sancıdır.

* O gece uyudun mu?

— Hayır!

* Arkadaşın Ferhan?

— Bilmiyorum. Uyuyabilmiş olacağını tahmin etmiyorum.

* O gece ne düşündün, örneğin, bu rejimin elinden kaçarak bütün bu olup bitenleri dünyaya duyurmak gibi bir şey aklına gelmedi mi?

— O ilk olayda öldürülenlerin kimler olduğunu veya ne suç işledikleri hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Bundan dolayı onların suçlu kimseler olduğunu sanmıyordum! Fakat ikinci gece bunun bir Anfal süreci olduğunu anladıktan sonra o zaman çok kötü oldum. En çok da insan topluluklarına baktığımda...

* Sonradan bunun bir Anfal süreci olduğunu anladım dedin, nasıl anlamıydın?

— Olay yerinden kaldığımız yere döndüğümüzde özel korumalardan bazıları yanımıza geldiler, onlar anlattı.

* Ne anlattılar?

— Bazı sorularımız oldu... "Orada öldürdüklerimizi Kürtler Topzawa'dan getirildi" dediler.

*** Nasıl anlattılar, ya da nasıl cesaret edip konuyu açtılar?**

— Bize yemek getirmişlerdi. Oturdular. Birlikte sohbet ederken sorduk, onlar da anlattılar.

* Daha önceleri "Anfal" sözcüğünü duymuş muydun?

— Hayır, o gece duydum.

* Olayın hemen ertesi sabahı ne yaptınız?

— O gün bize üç günlük ev izni verdiler.

* Gittiniz mi?

— Evet.

*** O üç günü evde nasıl geçirdiğini biraz anlatabilir misin, nasıl geçti?**

— Çok acayip sorular soruyorsun!

* Yani sorudaki amacım şu, hani bir önceki gece öldürülmeleri gördüğünden uyuyamamıydın ya! İşte, bunu öğrenmek istedim, hani eğerine, ailene gittin, epey zamandır gitmemiştin, bu deşerikliğin seni biraz sakinleştirmedi mi?

— Gitti im de çok yorgun ve halsizdim. Karnım patlayacak gibiydi. Evdekiler de benim bu halimi fark etmi ti. Rahat olmadı mı görmü tüler. Epey üzerime geldiler, beni sıkı tırdılar, ben de her eyi anlattım.

* Hani hiç kimseye bir ey anlatamayacaksınız diye tehdit etmi tiler ya, anlatmaktan korkmadın mı?

— Evet... Fakat bir yandan e im çok üzerime geldi, di er yandan e er anlatmasaydım patlayacak gibiydim!

* Anlattıktan sonra rahatladı ını hissettin mi?

— Biraz! Evet...

* Peki, o vah et görüntülerini anlattı ında, evdekiler nasıl kar ıladı?

— Onlar da çok üzüldüler ama elden ne gelirdi ki!

* Sana "gitme" demediler mi? Ya da böylesi bir i e bula maman için herhangi bir tembihte bulunmadılar mı?

— Kabilemiz böyle bir i e bula mamdan ho nut olmadı. E er onların dedi i olsaydı, ailemin yanında kalmam gerekirdi.

* O üç gün zarfında bu rejimin elinden kaçmayı hiç dü ünmedin mi?

— Nereye kaçacaktım! Kaçacak yer mi vardı? Irak'tan dı arı çıkacak durumda de ildim. E er dü ünümü olsam bile ya amım daha da zorla acaktı.

*** Üç günlük izinden sonra Kerkük'e döndü ünde ne gibi de i iklikler vardı?**

— Döndü ümde çok eyin de i mi oldu unu gördüm tabi.

* Ne gibi?

— oför arkadaş larımdan hiç birisi orda yoktu.

* Nereye gitmi tiler?

— Onları Hemrîn ile Dûzxurmatû arası yere götürmü tüler.

* Size ne dediler?

— Bizi de alıp oraya götürdüler.

* O i i yapmak için mi gidiyordunuz, yani yine çukur kazmak için mi?

— Ne i yapaca ımızı sormadık. Çadır kurmu lardı. Özel Kuvvetlerden büyük bir güç ordaydı. Çukur kazma çalı maları orada da vardı. Bizim de çukur kazma i ine katılmamızı söylediler.

* Kazdınız mı?

— Hem de nasıl! Evet.

* Anfal için halkı ne zaman getirdiler?

— Ayın kaçıydı... Hatırlayamadım.

* zin dönü ünden kaç gün sonraydı?

— Ya hatırlayamıyorum i te! Çünkü bir süre o bölgede kaldık. Her birkaç günde bir bizi alıp Hemrîn ile Dûzxurmatû arası yerde çukur kazdırıyorlardı.

* Sorudaki amacım, bizzat kendin katıldı ın günlerdir.

— Allah'ıma bilmiyorum! Fakat dokuzuncu ayın onuna kadar bu i durmaksızın sürdü.

* Bu, Anfal operasyonunun sekizinci ayın on birinde ba layıp dokuzuncu ayın onuna kadar sürmü demektir, öyle mi?

— Ben bu süreden haberdarım. Evet.

* Sana bu ilk katılımın mıydı diye sormu tum sende "Hayır, Dûzxurmatî'dakine de katıldım" demi tin. Biraz onu anlatır mısın, ne zamandı?

— Söyledim ya, tarihini tam olarak hatırlayamıyorum. Fakat her ey sözünü etti im süre içinde oldu.

* Peki, di er arkada ların nerdeydi? Ferhan onlar... Onlar da bu sürece katıldılar mı?

— Nasıl katılmadılar? Kaç gece beni ba ka yerlere götürdüler, tabi onları da öyle alıp götürüyorlardı, onlar da hep aynı i i yapıyordu.

* Onları nerelere götürdüklerini bilmiyor musun?

— Hayır, fakat bu i lerin tümü bizim ekibin eliyle sonuçlandırılıyordu. Yani, Topzawa, Dûzxurmatû ve Hemrîn da ları arasındaki bölgede olup bitenleri hep aynı ekip yaptı.

* Katıldı ın ama yerini göstermedi in daha kaç yer var?

— Dûzxurmatû ile Hemrîn arası, sonra Dûz yolu çevresi.

* Oralarda gömülenler de hep genç miydi?

— Hayır, bu kez kitlesel öldürmelerdi.

* Kitlesel öldürmelerden amacın ne?

— Hepsini üst üste taradılar. Gurup gurup kla nikovlarla tarandılar.

* Tarama ekibi yine o 11 kişilik tim miydi?

— Evet. Öldürme ekibi sürekli sözünü ettiğim o 11 kişiden oluşan subay mangasıydı.

* Ne tür araçlarla Anfalleri getiriyorlardı?

— Hep aynı üstü kapalı cemselerle, Mokepetlerle.

* Getirdiklerinde yaşılarına göre mi sınıflandırarak ayırıyorlardı yoksa kadın, erkek, yaşlı, çoluk çocuk hep bir aradalar mıydı?

— Yok. Ayır ayır getiriyorlardı. Önce gençleri getirdiler ama daha sonra gurupların taraması bir birine karıştı. Örneğin, daha gençlerin taranması bitmeden diğerlerini getiriyorlardı.

* Araçları çukurların uzağında mı durduruyorlardı?

— Fazla uzakta değil. Tepe yamaçlarında durduruyorlardı. Çukurlarda epey çoktu. Oralar zaten hep çukur tepe, engebeli bir araziydi.

* Peki, olayı tamamlarsan eğer...

— Özel korumalar halkı araçlardan indirir, sıraya dizer ve çukurların kıyısına getiriyorlardı.

* Elleri gözleri bağlı mıydı?

— Elleri bağlıydı ama gözleri açıktı.

* Yani, bir birlerinin gözü önünde mi tarandılar?

— Evet. Onları tepenin arkasına götürüyorlardı, zaten bir yanı tepe bir yanı geniş çukur. Oraya soktular ve taramaya başladılar.

* Komutla mı taramaya başladılar?

— Evet.

* Kim emir veriyordu?

— Raid Ebd.

* Ne diyordu?

— "Vurun!" diyordu.

* Ate timi kaç ki idi?

— Demi tim ya! 11 ki idiler.

* Hepsi mi kur un sıkıyordu?

— Evet.

* Bu öldürme timi daha önce sıraya dizilerek hazır vaziyette mi bekliyorlardı?

— Sıraya dizilmemi lerdı faka hazır vaziyetteydiler.

* Peki, nasıl duruyorlardı, nerden ate açıyorlardı?

— Biliyor musun, o yerlerin bir tarafı hep tepeydi, o tepenin yamacında gençleri araçlardan indiriyorlardı, di er tarafta da ölüm timleri bekliyordu. Emir verildi i gibi onlar da taramaya ba lıyordu. Ve öldürüyorlardı.

* Kendini kurtarmaya çalı anlar olmuyor muydu?

— Ne kurtarması! O çevre tamamıyla özel kuvvetler tarafından sıkı bir ekilde tutulmu tu. Kitle ile öldürme timleri arasında sadece 10 m mesafe vardı. Kendilerini nasıl kurtarabilirlerdi ki!

* Yani i te onları öldürdüklerini görmüyorlar mıydı, hiçbir ey de mi yapmıyorlardı?

— Hayır, sadece a lıyorlardı.

* Erkekler de mi?!

— Evet, evet. "Hawaaar! Bawool!" diye a lıyorlardı.

* Tarama sürecinde gurupların birbirine karı tı nı anlattın, gençleri taradıklarında hemen di erleri de mi ula ıyordu? Yani kadın ve çocuklar da mı?

— Evet... Araç konvoyları arka arkaya geliyorlardı. Araçların arasında fazla mesafe yoktu.

* Nerden getirildiklerini bilmiyor musun?

— Biliyorum. Gençler ile ya lıları Topzawa'dan kadın ve çocukları da Dibs'den getiriyorlardı.

* Gençlerin taranması tamamlandı nda hemen siz de üzerlerine topra ı örtmeye ba lıyor muydunuz, yoksa bütün taramalar bittikten sonra mı üzerlerine topra ı bo altmaya ba lıyordunuz?

— Bekliyorduk. Bütün taramalar tamamlandıktan sonra üzerlerine topra ı bo altmaya ba lıyorduk.

* Hep aynı ekip mi tarama yapıyordu?

— Evet. Hep aynı 11 kişilik tim.

* Peki, nasıl yeti ebiliyorlardı?

— Onlar yorulmuyordu! Görevleri sadece arjör de i tirmektir. Onlara deste deste dolu arjörleri hazırlayıp yanlarında istif ediyorlardı, onlar da teti e basıp öldürüyorlardı.

* Ya lıların elleri ba lanmamı mıydı?

— Hayır.

* Gözleri?

— Hayır.

* Peki, nasıl öylesine rahat bir ekilde ate in altına gidiyorlardı? Teslim olamamak için hiçbir te ebbüste bulunmuyorlar mıydı?

— Kapalı araçların içinde tutuklular gibi bekletiliyorlardı. Onları bir kerede a a ı indirip koyun sürüsü gibi önlerine katıyorlardı. Ve hemen taramaya ba lıyordılar. Ne güçleri vardı ki bir de kalkıp dirensinler! Sadece feryat figanlarıydı. Öte yandan, onlar kadar özel timler bu i için ayrılmı tı.

* E er dedi in gibiyse her taraftan kitlenin etrafı sarılmı ve böylece taranmı lar?

— Evet. Aynen öyleydi. Ço unu boynundan veya omzundan tutup tarama yerine do ru itiliyorlardı.

* Tarandıklarında, korkudan bile olsa, yani ölüm korkusundan bile olsa, kaçan olmuyor muydu, ya da kimse ölümden kurtulmak için bir subayın arkasına sı nmaya çalı madı mı hiç?

— Gökten ya an dolu gibi, ya mur gibi kur un ya ıyordu. Korkudan koyun gibi ba larını ellerinin arasına alıp bir birlerinin arkasına sı nmaya çalı yıyorlardı. Ama sonunda hepsi üst üste yıkılıyordu.

* Bir kadının, çocu un veya bir ya lının herhangi bir subaya saldırmaya çalı tı nı ya da bir söz söyledi ini yahut niye bizi öldürüyorsunuz diye herhangi bir soru sordu unu hiç görmedin mi?

— Evet, ben kendim bir kadınla konu tum.

* Kürtçe biliyor musun?

— Hayır.

* Ne konu tun ki?

— “Niye bizi öldürüyorsunuz, bu kadar kadın ve çocu un günahı ne?” dedi.

* Bunları dedi ini nerden biliyorsun?

— Arapça konu uyordu.

* Arapça mı?

— Evet. Arapça.

* Bir kadın ve üstelik Arapça biliyordu, öyle mi?

— Kendisi Arap'tı.

* Peki, Anfal Kürtleri arasında onun ne i i vardı ki!

— Onu da onlar gibi tutuklamı lardı.

* Sen nerden biliyorsun?

— te, onunla konu tu umu söylemedim mi?

* Kendisi mi Arap oldu unu söyledi?

— Arapça konu tu unda ben kendim onun tam bir Arap oldu unu anladım. Çünkü Arapça bilmesi tuhafıma gitmi ti. Kendisine sordu um da zaten o da Arap oldu unu söyledi.

* Neden tutuklandı ını söylemedi mi?

— Evet, söyledi. “Ben Arap’ım. Hileliyim. Irak Komünist Partisi Bölge Komitesi üyesiyim” dedi.

* Nerde tutuklandı ını sormadın mı?

— Sordum. Koye’den, Kuzey bölgesinden geldi ini söyledi.

* Onu da mı öldürdüler?

— Evet. O da Kürt kadın ve çocukların arasında öldürüldü.

* Ona üzölmü olmalısın herhalde?

— Do rudur. Evet, ona çok üzöldüm.

* Arap oldu undan dolayı, de il mi?

— Onunla konu tu umdan dolayı, üstelik doktordu...

* Peki, ya bunca öldürölen kadın, çöluk çocuk, genç ya lı, onlardan hiç birisi dikkatini çekmedi mi?

— Nasıl çekmedi! Bu 15 yıldır bütün olup bitenlerin bir film eridi gibi hep gözümün önünde oldu unu söylemedim mi?

* Ba ka? Toplu katliamlar sürecinde böylesi dikkati çeken ve seni üzen ba ka bir ey gördün mü?

— u Arap doktorun da aralarında bulundu u kitlenin arasında kuca nda bebe i olan bir kadın vardı. Bebe i belki 30 veya 40 günlüktü. Bebe e her hangi bir kur unun isabet etti ini sanmıyorum ama üzerine topra ı bo alttım. Bu görüntü hep gözlerimin önüne geliyor ve bundan dolayı çok acı çekiyorum.

* Sence kur un mu isabet etmemi ti ya da canlı canlı üzerine topra ı mı bo alttın?

— Öyle yüzde yüz hiçbir kur unun isabet etmedi ini söyleyemem ama çukurdayken hâlâ canlıydı ve üzerine topra ı bo alttım.

* Di erlerinin arasında da böylesine canlı olanlar kalmı olabilir. Ya kur un isabet etmemi ya da hala canlı iken üzerlerine topra ı bo alttı mısınız, öyle mi?

— Ku kusuz öyleleri vardı. Çünkü birçok insan üst üste yı ılımtı. Hiç kur un isabet etmemi olanları da vardı. Her ne ise, korkudan hiç kıpırdamadan ölü gibi yatanlar da belki vardı. Ama biz hepsinin üzerine topra ı bo altarak üzerlerini kapattık.

* O kitlenin öldürülmesi ve üzerlerine topra ı bo altma ne kadar sürdü?

— Ö leden sonra saat iki (14:00) gibi ba ladı, ak amın altısında (18:00) bitti.

* Bu i bittikten sonra ne yaptılar?

— Söylemi tim, bütün bunlar 11. 08. 1988 ile 10. 09. 1988 arası dönemde olup bitmi ti. Bu önemli olaylar böylece sonuçlandı.

Daha sonra o gücü ikiye ayırdılar. Bir bölümünü vilayetlere da ıttılar. Di er kısmını da koruma birli i olarak Ali Hasan Mecid'in emrinde kaldı.

* Bölü türme sizin iste inizle mi oldu?

— Hayır. Biz hepimiz sanki onların malıydık, hiçbir ey bizim elimizde de ildi!

* Sen hangi kısımda kaldın?

— Til el-Wird'deki yeni arazileri tarıma açma ve sulama projesi için beni oraya götürdüler. Sonra bir treylerin oförlü ünü yaptım. Tikrit'ten çevredeki inaatlar için ta , çimento, demir, tu la, kereste gibi inaat

malzemelerini taşıyordum. Daha sonra da tıpkı Til el-Wird'deki gibi Ali Hasan Mecid'e ait özel arazilerin ziraat amaçlı sulama projelerinde çalıştım.

* Kut'a dönmek istemiyor muydun?

— 1989 başlarında Kerkük ve çevresinde yeni tarım alanları açma projesinde çalışırken Teğmen rütbesiyle Hattap adında halka çok eziyet çektiren bir subay vardı. Herkese hayvan muamelesi yapıyordu. Onunla bir sorunum oldu. Bundan dolayı tayinimi Başdat Emniyet Genel Merkezi'ne çıkardılar. Ben oradayken, Devrim Komuta Konseyi tarafından nüfusunu Kerkük'e nakletmek isteyenlere bedava ev, mülk ve para verilecektir, diye bir karar yayınlandı. Ondan dolayı ben de nüfusumu Kut'tan alıp Kerkük'e naklettim. O zamandır Kerkük'te yaşıyoruz.

* Kerkük'e nüfusunu naklettiğinde sana ne verdiler?

— Gelen herkese para veriyorlardı. Ben Emniyet Teğmenlikinden geldiğim için bana bir ev verdiler. Dayalı döneli bir evdi; her şeyi içindeydi.

* Ev hükümetin miydi?

— Yok. Bir Türkmen'e aitti. Devlet tarafından haciz edildiğini söylediler. O evi bana verdiler, üzerime tapuladılar.

* Peki, bir başkasının evini nasıl üzerime tapularsınız diye bir şey söylemedin mi?

— Sorma hakkımız yoktu. İde bir büro vardı, Yerleşime Dairesi. Onlar bu şekilde birçok evi dağıttılar. Bize, bu ev artık senin dediler.

* Sen rejimin kararını bozarsın, insanlık adına nasıl vicdanın elverdiği kadarını kullandın?!

— Ev haciz edilmişti! Hükümetin malı oldu. Ben hükümet'ten almıştım. Hükümet de kendi hakkını bana verdi.

* Evdekilere olup bitenleri anlattığını söylemiştin. Onlar da başkalarına anlattılar mı acaba?

— Hayır. Sanırım anlatmamı istemiyorlardı. Çünkü bu, onları idama götürürdü.

* Peki, yani bir Kürdün yanında böyle şeyleri anlatamaz mıydın? Ola ki onlardan öldürülen bunca Kürdün, belki bir yakının öldürüldüğünden böylece haberdar olmuş olurdu.

— Öyle bir yol da yoktu. Eğer bir Kürt'le birkaç laf etmiş olsaydık hemen ertesi gün kendimizi Emniyet veya Muhaberat sorumlularının karşısında sorguda bulurduk. Bir kısım Kürtlerin halkın aleyhine çalıştıklarını biliyordum. Gidip yetkililere anlatabilirlerdi. Böylesi şeyleri gözlerimle görmüştüm. Nasıl güvenip anlatabilirdim ki!

* 1991 hareketinde Kerkük Kürt güçlerinin eline geçti. Sen de o zamanlar Kerkük'ü bırakıp kaçtın mı?

— 1991 hareketinde Kürtlerin korkusundan emim ve çocuklarımı da alıp birlikte Kerkük'ü bırakıp kaçtık. Tikrit'e gittik. Kürtler kırılana kadar askeri bir kıtlada kaldık. Sonra yine döndük. Dönerken Kürtleri yine sürdüler. Onlarla nasıl ilgili ki kurup o gizli şeyleri anlatabilirdim ki!

* Aslında sen Kürtlerin geniş bir bölgeye egemen olduklarını, orada özgür olduklarını biliyordun. Hani, vicdanım hiç rahat deşildi diyorsun ya, yani kalkıp bir Kürt merkezine gelip bunları anlatamaz mıydın?

— 1991'den 1995'e kadar tayin yerim Necef'ti. Kim kaçabilirdi ki! Bir arkadaşım vardı, 1998'de kaçtı. Emim ve çocuklarını yakaladılar. Emim hamileydi. Hapishanede doğum yaptı. Hapisten çıkarken çocuğu bir buçuk yaşına girmişti. Baksana, nasıl bu gizli şeyleri açıklayacaktım?

* Hiç olmazsa Emniyet Teşkilatı'ndan tayinini başka bir kuruma alabilirdin, böylece o kurumdan uzaklaşmış olurdu.

— Yapamazdım. Eğer Emniyet'te kalmasaydım büyük sorunlarla karşılaşacaktım. Ya da tutuklanmamam işten bile deşildi!

* Pekî, 1995'ten sonra, yani Necef Emniyeti'nden sonra?

— Kerkük'e döndüm. Mansur Emniyeti'nde kaldım.

* Ne zamana kadar?

— Yakın bir zamana kadar, Irak'ın yıkılışına kadar.

* Irak yıkılırken neredeydin?

— Bağdat'ta, cephedeydim.

* En ba ında sormalıydım, sen normal polislerden miydin?

— Çavu tum.

* Yani, sadece çavu oldu una inanamıyorum?

— Niye?

*** Çünkü sen okumu birisin, yani tahsillisin. Liseyi bile bitirmi sin. Bu kurumda 25 yıllık bir hizmete sahipsin. Emniyet Te kilatı'nda okuryazar bile olmayanların rütbe sahibi olduklarını görmü üm. Her hizmet yılı için terfi ettiklerini de biliyorum. 25 yıllık hizmeti olan ve Lise mezunu birisinin sadece çavu oldu u bana inandırıcı gelmiyor i te!**

— Ben çavu oldu umu söyledim. Artık sen ne sanırsan, serbestsin.

* Ku kuluyum!

— Serbestsin.

* Peki, özgürlük sürecine gelelim!

— Cephe dü ünçe Kerkük'e döndüm, e ime çocuklarıma geldim.

* Bu vah etini açıklamaya ne zaman karar verdin?

— Kerkük Kürtlerin eline geçti inde.

* Kimden ba ladın?

— O gün arka arkaya Güvenlik Bürosu'na gittim. Bana Emniyet sorumlusunun adı Rizgar Elî oldu unu söylediler ama görü türmediler.

* Yetkiliyi görmek istedi ini söyledin mi?

— Onlarca görevliye söyledim ama bana kulak asmadılar.

* Sen böylesi önemli bir bilgiyi iletmek için geldi ini söylüyordun ve onlar senin Vali'ye ula manı engellediler, öyle mi?

— Evet.

* Sana ne söylüyorlardı?

— Sürekli beni içeriye alamayacaklarını söylüyorlardı.

* Niye?

— Çok Arap geliyordu. Ya teslim olmak için geliyordu ya da bir ricada bulunmak için. Onlar benim de ya bir ricada bulunaca ımı ya da herhangi bir eyimin çalınd ını bildirmek için içeriye gitmek istedi imi sanıyorlardı...

* Sonra?

— Vazgeçtim. Umudumu kestim. Birle ik Vatancılara ulaşmak istedim.

* Onlarla ne ilgisi var?

— Yani onlardan da Anfal'e ulaşanlar oldu.

* Peki, sonra nasıl ulaştın?

— Evime yakını bir yerde bazılarını rastladım. Baktım biri Arap biri de Kürt o taraftan geliyorlar. Kürt alanını çağırdım. Ona sen Kürt müsün diye sordum. Onaylayınca, benimle gel, bildiğim bazı önemli bilgileri sana vereceğim dedim. Eğer sen de almazsan İttihad Weteni yetkililerine gitip bildireceğimi söyledim ve onunla birlikte evime gittik. Kıyısından köşesinden biraz anlattım.

Bir iki gün sonra da adam gelip beni aldı. Gittiğimiz yerde, isimlerini vermemem gerek, bu gerçeği onlara anlattım. Onlar da bu meseleyi araştırmak için bir komite hazırlayıp bana göndereceklerini, benim de toplu mezarların buldukları yerleri komiteye göstereceğimi söylediler ve beni evime geri yolladılar. Daha sonra da işte siz geldiniz ve ben de bunları size anlatıyorum.

* Sen kendin gelip bu önemli bilgileri onlara verdiğin için seni ödüllendirdiler mi?

— Evet.

* Kim?

— Doktor Berhem.

* Ne ödül verdi?

— Allah kendisi üzerimizde haberdardır, sadece 50 dolar para verdi. Yemin ederim ki o parayı bozmayacağım, ölene kadar harcamayacağım. Çünkü ben para için bunları bildirmeye gitmedim. Vicdanım beni bu gerçeği açıklamaya gönderdi.

* Başka bir yerde daha anlatmış mısın?

— Hayır.

* Güvenliğin için sana hatırlatmak istiyorum, eğer sen istiyorsun bütün bu anlattıklarımızı gizli tutalım, adını açıklamayalım. Çünkü çok yakında yerli ve yabancı habercilerin, televizyoncuların bu olayın peşine düşecekleri hiç de uzak bir ihtimal değil!

— Sana söylediğim gibi, uluslar arası bir mahkemede tanıklık yapmaya hazırım, bildiklerimi, sana anlattıklarımı orda da anlatırım ki sizin yararınıza olsun. Başka da kimseye bir şey anlatmam. Haberciler veya televizyoncular gelip benden bilgi almaya çalıştıklarında eğer Süleymaniye Emniyeti anlat demese hiç kimseye bir şey anlatmam.

* te, sorabilece im kadar sordum ve imdi sohbetimizin sonuna gelece iz. E er bunları anlattı ndan dolayı pi man mısın diye sorsam ne dersin?

— Hayır, neden pi man olayım ki!

* Hiç de ilse gözünün önünde büyük bir suç i lendi inden belki?

— Yok, pi man de ilim. Büyük bir suç oldu u do rudur, fakat ben i lemedim, ondan dolayı de il, vicdanımı rahatlatmak için gelip bütün bunları anlattım. E er ben de gelmeseydim kim gelip anlatacaktı?

* Bazen öyle olur ki, insanın gözü önünde büyük bir suç i lenir ama bunu engellemek için ki inin gücü yetmeyince, ke ke bu dünyaya hiç gelmeseydim ve bütün bunları görmemi olsaydım diye kendi kendine söylenir. Yani, unu söylemeye çalı ıyorum, acaba, ke ke hiç okumamı olsaydım, bu i e girmemi olsaydım, kurak köyümde karde lerimin yanında kalsaydım, böylece bu suçu görmemi olurdu diye kendi kendine söylendin mi hiç?

— Hayır, pi man de ilim ama ke ke gücüm yetseydi de olay oldu u zaman hemen Anfallerin intikamını alabilseydim...

* Seninle konu acaklarımız bitmedi, e er mahkemede kar ıla ırsak... Çünkü bizimkiler uluslar arası bir mahkemede Anfal Davası açmaya çalı ıyorlar. Sen de o mahkemede tanıksın... Mahkemede verece in bilgileri de bu konu malarımızla birlikte kitapla tırmayı dü ünüyorum.

— Gözüm üstüne.*

* Bu söyle i Soranî Kürtçesiyle yayınlanmı olan Arif Qurbanî'nin "Le Um-Réanewe Be Topzawa, Hewall Yayınları, Kekük 2004" adlı kitapçı ndan Ro an Lezgîn tarafından Türkçe'ye çevrilmi tir.